

El balanç social

Xavier Castellón

er què necessitaven Girona i les comarques gironines una universitat pròpia? Per múltiples raons: per començar, una universitat representa un motor important per a l'economia de qualsevol regió, com a generadora de recerca bàsica i aplicada, en una necessària i permanent interrelació amb els agents socials i econòmics, amb el sector institucional i l'empresa privada. La UdG ha desenvolupat

cada vegada més aquesta funció durant una dècada en què ha hagut de lluitar contra no pocs recels en aquest sentit, i ha acabat demostrant el seu gens menyspreable potencial investigador en nombrosos àmbits a tots aquells que pensaven que aquesta era una universitat de segona, només per ser petita, nova i perifèrica. Ara mateix, el projecte del nou parc científic i tecnològic de Montilivi, en el qual s'ha implicat molt directament la patronal gironina, reafirma aquest compromís de la UdG amb el progrés social i econòmic de les nostres comarques.

Però, evidentment, una universitat és sobretot percebuda per la major part de la població com un centre de formació, i en aquest sentit la creació i el creixement fins ara constant de la UdG han tingut efectes directes i decisius, primer i fonamentalment a Girona i progressivament també en altres poblacions de les comarques gironines com ara Figueres, Sant Feliu de Guíxols, Olot i Palamós, que han acabat tenint també la seva part d'universitat, no perquè s'hi hagin ubicat facultats i escoles universitàries —amb l'única excepció de l'Escola Universitària de Turisme, a Sant Feliu—, però sí perquè s'hi desenvolupen regularment activitats de formació contínua i cursos d'estiu, i en alguns casos fins i tot hi tenen les seves seves actives càtedres que realitzen una important activitat en àmbits tan diferents com ara l'art i els estudis marítims.

Tot aquest desplegament era impensable quan es va crear la UdG ara fa una dècada, en un moment en què la realitat universitària gironina consistia en un grapat reduït de primers cicles i enginyeries tècniques que funcionaven en precari sota la tutela de dues grans universitats barcelonines, l'Autònoma i la Politéc-

nica de Catalunya. Amb una oferta reduïda d'estudis majoritàriament incomplets, els joves gironins es veien sovint obligats a traslladar-se a Barcelona per llicenciar-se. En molts casos, trobaven feina a la gran ciutat i ja no tornaven. Tot això continua passant, però ara aquest èxode és força més reduït, justament perquè la UdG ha ampliat enormement l'oferta d'estudis superiors, fins i tot de formació contínua, i al mateix temps s'ha convertit en una universitat atractiva —justament per les seves dimensions més «humanes»— per a un professorat jove i voluntariós, fins i tot provinent de l'àrea de Barcelona, que troba a Girona les condicions necessàries per exercir la seva tasca docent i investigadora.

Hi un parell de fets que, per raons diferents, constaten que alguna cosa ha canviat en aquesta universitat des d'aquell 12 de desembre del 1991. En primer lloc, si abans les comarques gironines eren fonamentalment «exportadores» d'alumnat universitari, ara no és exactament a l'inrevés, però sí que hi ha una notable variació de tendència: són molts els matriculats a la UdG que provenen de comarques limítrofes com ara el Maresme i Osona, però també hi ha una gens menyspreable quantitat d'estudiants originaris de Barcelona i la seva àrea metropolitana i fins i tot de la resta de Catalunya o d'altres comunitats autònomes. L'altre símptoma del canvi, que alguns poden considerar més o menys anecdòtic, és que si fa deu anys eren la UAB o la UPC les que tenien centres universitaris a Girona, ara és la UdG la que té escoles de turisme adscrites a Barcelona i Sant Pol de Mar (Maresme), i és tota una curiositat voltar per l'Eixample i trobar-te de sobte l'àliga de la UdG en una placa, tan lluny de casa.

Respecte al fet que la UdG sigui des de fa un temps receptora d'un important volum d'alumnat no gironí, també s'hi poden objectar algunes consideracions no del tot positives. Des del govern català sempre s'ha defensat que la creació simultània de les universitats de Girona, Lleida i Tarragona-Reus (o Rovira i Virgili, com es va dir finalment, per evitar rivalitats entre ciutats) responia a una autèntica i molt desitjada acció de reequilibri territorial. En molts sentits, aquesta apreciació és indiscutible. En canvi, va haver-hi alguns moviments estratègics posteriors que poden desconcertar una mica sobre les autèntiques intencions de la Generalitat en aquest triple afer universitari. Les tres universi-

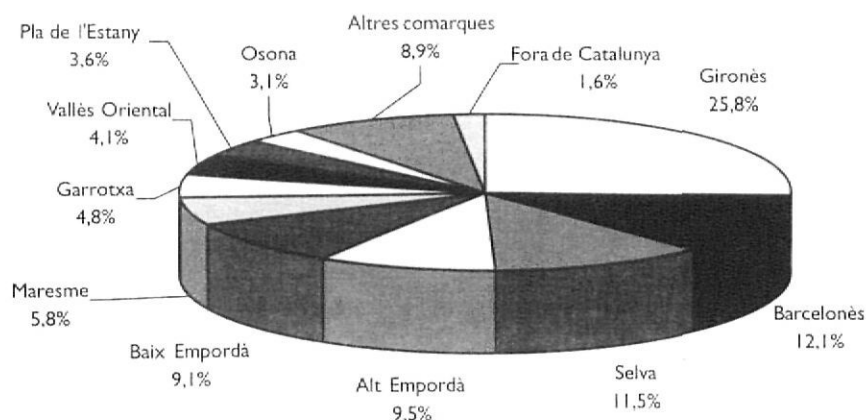
El Punt / Tito Falcón

Acte de la 20a Promoció d'Infermeria, uns estudis que van començar a Pedret.

tats «perifèriques» (un concepte que es va fer servir molt en els moments fundacionals, per subratllar les discriminacions respecte a les universitats de Barcelona i especialment respecte a la Pompeu Fabra, autèntica nineta dels ulls de Convergència) van néixer amb grans mancances pressupostàries i infraestructurals que, en alguns casos, es van anar solucionant molt a poc a poc gràcies a una amarga servitud respecte als responsables polítics de la universitat catalana. A Girona, per exemple, és emblemàtic el cas dels estudis de dret: a principi dels anys 90 es va haver d'acceptar un desmesurat increment de les places de nou accés d'aquesta titulació com a signe de bona voluntat davant la Generalitat, i el resultat va ser no només la massificació del centre (per alleugerir

una mica la de les facultats barcelonines), sinó també el seu trasllat al campus prefabricat de Fontajau, on va patir una llarga provisionalitat de vuit anys. Els efectes d'aquella precipitada decisió encara es noten una dècada després, ja que la Facultat de Dret continua oferint una quantitat de places de primer curs molt per sobre de la demanda real que hi ha d'aquesta carrera a les comarques gironines, i ara l'excedent ja no es cobreix ni tan sols amb «rebotats» de la preinscripció barcelonina, perquè les circumstàncies demogràfiques són molt diferents de les que van provocar els anys 80 i la primera meitat dels 90 una autèntica allau de joves amb aspiracions universitàries enfrontats a infranquejables notes de tall i als temibles *numerus clausus*.

COMARQUES DE PROCEDÈNCIA DELS ESTUDIANTS. CURS 1999-2000

EL «TOTXO», UN FENOMEN MEDIÀTIC

Ja que parlem de Dret, també farem servir aquesta facultat com a exemple de la gran repercussió social que ha tingut la UdG, molt superior proporcionalment a la que poden tenir les universitats barcelonines a la seva immediata àrea d'influència. Si «sexe» era fins ara la paraula que més s'utilitzava en els buscadors d'Internet —fins que Nostradamus va tornar a posar en evidència la nostra credulitat—, «UdG» és segurament el concepte que més ha aparegut durant els últims deu anys als mitjans de comunicació gironins, per les raons més diverses, sigui la inauguració d'un nou edifici, un conveni amb una empresa, una amenaça de dimissió del rector o la protesta d'uns estudiants farts de promeses i de barracots prefabricats. Un exemple: la «campanya del totxo».

Aquesta campanya de protesta dels estudiants de dret, articulada simbòlicament al voltant dels totxos amb què aixecaven al pati de Fontajau simulacres d'edificis per reclamar-ne un de propi i definitiu, va tenir una important repercussió social i mediàtica —que ara és més o menys el mateix—, i va mostrar que les comarques gironines no vivien d'esquena a res del que passés a la UdG. Al final les imaginatives accions de protesta, en bona part concebudes per ser captades i amplificades pels mitjans de comunicació, van servir perquè Dret aconseguís un flamant edifici de nova planta a Montilivi i no fos traslladat a l'antiga Normal, però sobretot va mostrar que els conflictes universitaris tenien un gran potencial com a tema de portada en els mitjans de comunicació gironins.

La idea, bastant encertada, que la universitat és una enorme concentració de públic jove —a final dels anys 90 hi havia prop de 15.000 persones vinculades a la UdG, entre estudiants, professors i membres del personal d'administració i serveis— i, previsiblement, amb amplis i molt diversos interessos culturals i de tot tipus, va despertar aviat l'interès dels mitjans de comunicació, que sempre hi han vist un molt atractiu públic potencial.

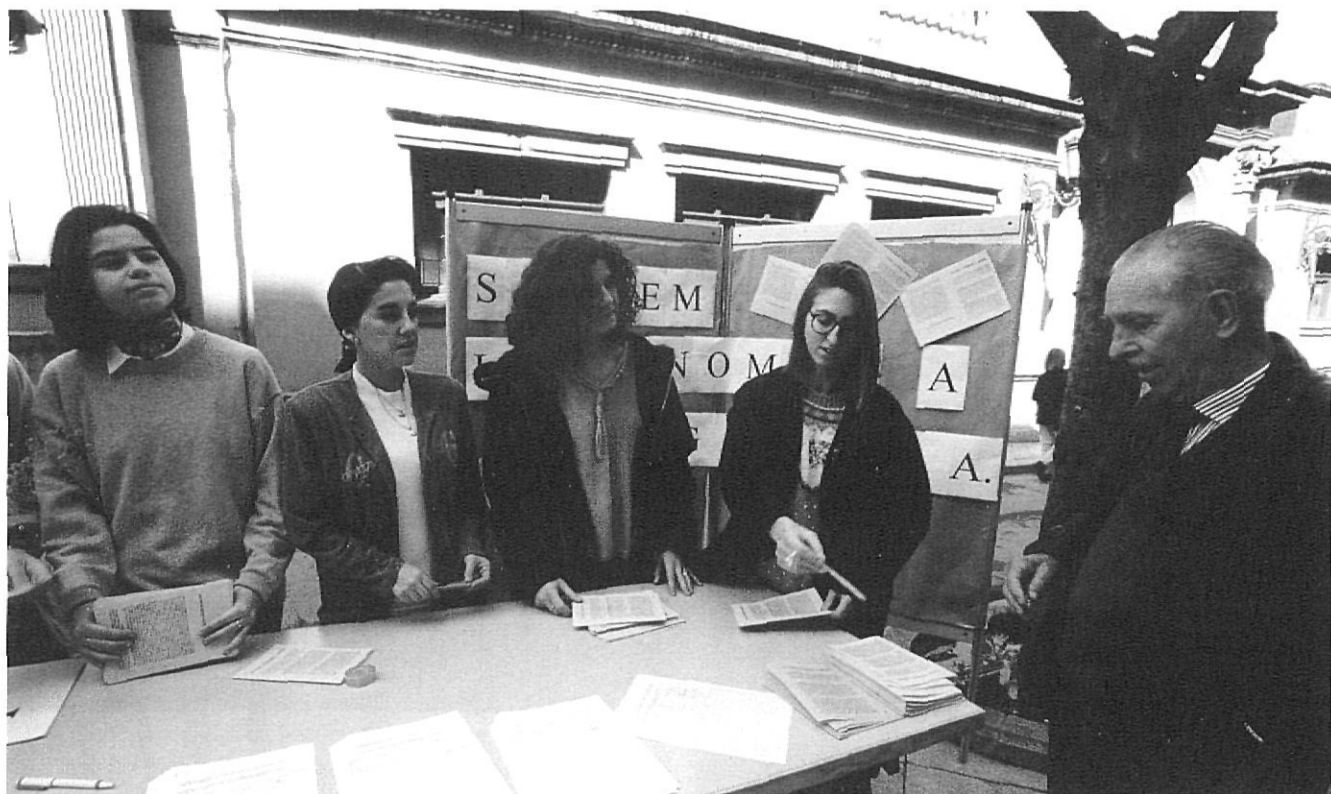
Aviat van començar a aparèixer suplementes universitaris a la premsa local —«El Punt Universitat», en el cas del diari *El Punt*, i «Unidiversitat», que primer va ser distribuït pel *Diari de Girona* i després per *El Periódico*—, a més de programes de ràdio com ara *El niu de l'aliga*, iniciatives que en alguns casos eren conduïdes per estudiants amb vocació periodística i ganes de dir la seva. A tot això s'hi ha de sumar la proliferació de publicacions gratuïtes adreçades específicament al públic universitari que es pot comprovar des de fa uns anys a qualsevol universitat catalana. I sense sortir del terreny mediàtic, també caldria recordar, per inèdita i desconcertant, la impactant experiència de *La puta UdG*, una web creada per estudiants de la Politècnica que, anònimament i evitant qualsevol autocensura, van aconseguir ofendre realment uns quants professors i provocar una virulenta reacció del rectorat, amb amenaces d'expulsió que els van obligar finalment a

tancar la parada. Més recentment també han creat molt mala maror a Les Àligues alguns números de *L'Espill*, la revista del moviment assembleari, per les seves crítiques exacerbades contra la gestió del rectorat, il·lustrades amb caricatures gens innocents. Però en general les poques publicacions elaborades pels mateixos estudiants, com ara *Vita Est* —una revista cultural sorgida de la Facultat de Lletres— i *L'Esguerrat* —l'òrgan d'expressió de l'associació de discapacitats—, tenen línies editorials més conciliadores i, com gairebé tots aquests projectes comunicatius, sempre condicionats per la manca de mitjans i l'apatia de la majoria dels hipotètics receptors, una repercussió molt i molt relativa. Però probablement els mitjans de comunicació convencionals tampoc no han guanyat la batalla dels campus, on molt poques vegades es veu un estudiant llegint un diari.

EL PÚBLIC MÉS DESITJAT

Potser els estudiants universitaris no llegeixen gaires diaris, però el que sí que fan, dins les seves possibilitats econòmiques, és consumir cultura en un sentit ampli, la qual cosa explicaria en bona part que Girona hagi millorat notablement durant l'última dècada pel que fa a l'oferta cinematogràfica —la proliferació de multisales—, teatral i musical —el festival de tardor Temporada Alta o el Festival de Jazz en serien dues bones mostres—, al mateix temps que s'hi assoleixen nivells força raonables pel que fa a llibreries i botigues de discos i de còmics. Potser algú interpreta que tots aquests són efectes col·laterals sense gaire importància en la qüestió que ens ocupa. Qui segur que no pensa així és el rector Nadal, ferm defensor de la idea que l'universitari ha de tenir una àmplia gamma d'interessos que va molt més enllà de la seva matèria d'estudi, com a mínim fins al cinema menys convencional en versió original subtítulada —encara ara un dels grans dèficits de la ciutat, tot i els esforços del Truffaut i la Filmoteca— i altres activitats per vitaminar l'esperit. El públic universitari també és enormement desitjat pels propietaris de locals nocturns gironins com ara bars i discoteques, alguns dels quals han concebut un tipus d'oferta específica —les festes d'Unidiversitat a Platea o L'Original, que és la versió actualitzada de la Sala de Ball—, generalment concentrada en el dijous, que com tothom sap és el dia que els estudiants surten massivament en aquesta ciutat. En general, la reactivació del sector serveis a la ciutat és més conseqüència del fenomen universitari que no pas del turístic. Com a mínim, la incidència del primer és més equilibrada al llarg de l'any.

També pot estar molt agraït a la UdG el sector de l'habitatge, tant pel que fa al lloguer de pisos per a estudiants com respecte al notable increment de places de residència i l'aparició d'altres iniciatives com ara el programa Viure i Conviure —perquè els estudiants comparteixin pis amb gent gran— o el Servei d'Al·lotjament

El Pont / LUIS SERRA

Acte reivindicatiu d'estudiants a la Rambla de Girona.

Universitari (SAU), creat pel Consell d'Estudiants per facilitar l'accés de l'estudiant a informació sobre l'oferta d'habitatge permanentment actualitzada a través d'Internet. Pel que fa a les residències i col·legis majors, el cas més notori és el de la residència universitària de Montilivi, un gran edifici construït molt a prop del campus, equipat amb totes les comoditats imaginables i gestionat per una empresa especialitzada en aquest sector que té altres residències repartides per tot l'Estat. El notable èxit d'aquest projecte contrasta amb la fallida de la residència universitària femenina creada per les monges de Sant Daniel per intentar sanear una mica l'economia del monestir. En qualsevol cas, només el fet que aquestes religioses hagin vist en una residència universitària la seva salvació terrenal ja demostra suficientment la gran repercussió social que ha tingut la UdG en tots els àmbits de la vida ciutadana, fins i tot entre aquelles persones que, aparentment, viuen retirades i una mica al marge de la realitat mundana.

Un altre aspecte en el qual hauria d'haver influït més a Girona la creació de la UdG és el transport públic, però aquesta sembla ja una batalla perduda. Les actuals línies d'autobús i microbús que tenen com a destins els dos campus de la UdG estan infrautilitzades, tot i que el dia a dia demostra que tampoc no fan gaire falta: només cal veure els nivells habituals de saturació de l'immens pàrquing de Montilivi, un campus on no es tenen en compte les recomanacions del pla d'ambientalització de la mateixa universitat pel que fa a l'ús de la bicicleta i el transport públic, i que des de l'aire deu semblar més aviat un gran centre comercial on centenars de persones han anat a fer la compra de la setmana en els seus flamants utilitaris.

LA VOCACIÓ DE SERVEI

Segurament hi ha moltes coses que se li poden discutir al rector Nadal, però n'hi ha una que no admet cap qüestionament: la seva visió netament progressista de la universitat sempre al servei de la societat en què s'integra, en aquest cas les comarques gironines. Ara mateix s'està madurant el projecte per anar obrint progressivament la universitat a col·lectius que tradicionalment no hi trobaven el seu espai, com ara gent gran que no s'hagi cansat d'aprendre i treballadors que no hi busquin un títol, sinó simplement una formació que els faci una mica més savis i molt més feliços. Aquesta nova universitat, segons la veu Nadal, hauria de tenir uns horaris extremadament flexibles, i obrir gairebé tots els dies de l'any i també a la nit. Sense arribar a aquests extrems, tot això comença a fer-se realitat a poc a poc: una creixent oferta de formació continuada, gestionada a través de la Fundació Universitat de Girona: Innovació i Formació, amb seu al centre Mercadal, ja està obligant a canviar aquesta perspectiva de la universitat tradicional, atès que bona part dels màsters i postgraus hi tenen lloc a partir de mitja tarda o els dissabtes al matí, pel fet que van adreçats a professionals en actiu amb poc temps per perdre. L'oferta de formació continuada de la UdG ha crescut tant i tan ràpid els últims anys que ara mateix ja és gairebé excessiva per a la demanda real d'aquest tipus d'estudis a les comarques gironines.

Mentrestant, i després d'haver superat la xifra-sostre dels 13.000 alumnes en els estudis de primer i segon cicle, la UdG va canviar de mil·lenni iniciant una lenta davallada del seu

El Pont / MIKEL LABRÓ

Els barracots de Dret, finalment tancats.

volum de matriculats, en tot cas força menys espectacular del que feien preveure les perspectives demogràfiques. La idea és que la universitat tingui al final d'aquest procés una població estudiantil més o menys estable al voltant dels 10.000 alumnes. Les facultats de Lletres i Dret serien, ara mateix, les úniques que haurien començat a patir una certa crisi de matriculació, en el primer cas com un efecte més de la prou coneguda crisi de les humanitats —no acaba de funcionar el discurs del rector segons el qual el llicenciat de lletres és un dels més versàtils i adaptables a un mercat laboral sota el signe del canvi constant—, mentre que en el segon, com ja s'ha dit, es pateixen encara les conseqüències d'una sobreoferta de places impulsada per la Generalitat per descongestionar les facultats barcelonines. En qualsevol cas, és important subratllar la idea que, després d'uns moments prefundacionals en què la desaparició imposada d'alguns estudis poc «productius» semblava gairebé una moneda de canvi per poder tenir universitat a Girona —bàsicament, alguns primers cicles amb relativa poca demanda—, durant els seus deu anys d'història la UdG no ha fet res més que ampliar la seva oferta d'estudis, amb prop de 40 titulacions diferents. Aquest mateix curs s'acaba de posar en marxa a la Politècnica un segon cicle en ciència i tecnologia dels aliments, i enlloc no s'ha parlat encara de tancar un estudi per manca de demanda. Ara fins i tot la recent creació de la llicenciatura de comunicació i relacions públiques ha estat interpretada com la llavor d'una futura facultat de ciències de la informació a Girona. I per què no?

De moment, la UdG ja ofereix a Girona i les seves comarques un ventall suficient d'estudis superiors, tot i que sempre s'hi pot trobar alguna mancança, com podria ser l'absència d'una facultat de medicina. Les facultats de Ciències

de l'Educació, Lletres, Ciències, Dret i Ciències Econòmiques i Empresariales, l'Escola Politècnica Superior, l'Escola Universitària d'Infermeria, l'Escola Oficial de Turisme i l'Escola Superior de Relacions Públiques sumen entre totes un estol realment ampli de possibilitats formatives. En el marc de la política universitària de la Generalitat per a les perifèriques, resumida en la frase «No es pot fer de tot a tot arreu», és difícil que els pròxims anys s'hi incorporin gaires nous estudis oficials. Amb tot, s'ha millorat bastant des del temps en què, per exemple, van començar a Girona els estudis de lletres, el curs 1969-70, com a secció delegada de la Facultat de Lletres de la Universitat Autònoma de Barcelona, amb 130 alumnes matriculats; o des que l'Escola Universitària d'Enginyeria Tècnica Agrícola de Girona, prehistòria de l'actual Politècnica, va iniciar les seves activitats, el curs 1973-74, en uns locals provisionals de la Cambra de Comerç.

COOPERANT

La UdG no només ha volgut tenir una incidència directa i permanent sobre les comarques gironines, sinó que tothora ha demostrat una vocació positivament globalitzadora i sobretot cooperant amb els països menys desenvolupats. Des del rectorat sempre s'han potenciat més aquest tipus de relacions internacionals que altres possiblement més beneficioses per a la mateixa universitat des d'un punt de vista estrictament egoista. A través de la coordinació de la Delegació d'Afers de Cooperació per al Desenvolupament, nombrosos professors i estudiants gironins han participat en programes d'aquest tipus concentrats sobretot en dues àrees determinades: l'Amèrica Llatina —especialment països com ara Nicaragua, El Salvador i Cuba— i

el Sàhara. En aquest últim cas, s'han portat accions diverses tant a tall de col·laboració solidària amb el Polisario —per exemple, la formació a Girona d'alumnes sahrauís becats per la UdG— com en un àmbit més estrictament científic, però també amb repercussions favorables per a aquest poble mig oblidat per la comunitat internacional, com ara els treballs arqueològics que científics gironins hi han portat a terme de manera regular durant els últims anys. Aquestes tasques han servit per recuperar excel·lents gravats i pintures rupestres que estaven a punt de desaparèixer per les inclemències climàtiques i l'espoliació que hi han portat a terme alguns desaprensus. El treball dels investigadors gironins també ha servit com a base per a la creació del Museu Nacional del Poble Sahrauí, una eina importantíssima per preservar la seva identitat i aconseguir, algun dia, un estat independent.

Pel que fa a Cuba, es pot dir que el rector Nadal sempre ha manifestat una gran debilitat per aquest país, i no només perquè els seus discursos en el claustre hagin estat algunes vegades gairebé tan llargs com els de Castro. A Cuba, la UdG ha participat en la creació d'una activa Càtedra Catalana i sempre hi ha hagut un intercanvi fluït d'idees i persones amb aquest país. En alguna ocasió les expedicions de la UdG a Cuba han tingut fins i tot una dimensió més cultural i lúdica, amb la presència de la Selva Big Band, una formació musical que, sobretot en el seu origen, tenia un bon grapat d'universitaris en les seves files i era una perfecta ambaixadora per a una universitat que es presentava en societat com a jove, dinàmica i tan informal com els barrets i els *pins* de Homer Simpson que tot sovint porta el rector.

La col·laboració de la UdG amb els països llatinoamericans ha estat realment àmplia i molt diversa: amb un caire més de suport per al desenvolupament en els casos de Nicaragua o El Salvador, on s'ha contribuït per exemple a la creació de centres educatius, la formació de mestres, etc.; però també s'hi han desenvolupat experiències d'educació telemàtica a distància enfocats als països hispans i s'han establert fructíferes línies de col·laboració amb institucions científiques com ara el Colegio de Jalisco, a Mèxic, la base ultramarina del professor Salomó Marquès per als seus estudis sobre l'exili dels mestres catalans. D'una manera més puntual, la UdG ha col·laborat també amb altres pobles en situació de conflicte i penúria, com ara el bosnià. En resum, aquesta universitat ha demostrat tot sovint que, amb més idees i bona voluntat que no pas recursos, es poden fer coses per als altres i per a un mateix —quina millor formació pot tenir un alumne d'educació social que treballar amb els més oblidats entre els oblidats?— a molts quilòmetres de distància. I encara hi ha gent dins d'aquesta universitat que qüestiona tot això i afirma que el rectorat hauria de preocupar-se més per les coses de casa.

El PUNT / LUIS ROMERO

Servei de bar al campus de Montilivi.

SOLVÈNCIA CONTRASTADA

Evidentment, el rectorat també intenta que la UdG tingui una àmplia repercussió en aquesta banda de l'Atlàntic, encara que només sigui per les més elementals raons de supervivència, en un entorn universitari caracteritzat cada vegada més per una competència pura i dura. No és fàcil aconseguir que els mitjans de comunicació no locals facin difusió de les coses bones que surten tot sovint d'aquesta universitat, per exemple en matèria de recerca aplicada, però en canvi van tenir un gran ressò mediàtic els incidents que es van produir a Sant Domènec durant la inauguració del curs acadèmic 2000-01 per la presència de la ministra Anna Birulés. Hi ha poca cosa a fer davant d'aquest simptomàtic desequilibri. De tant en tant això es compensa amb l'èxit d'algunes individualitats, com ara el filòsof Josep Maria Terricabras i l'escriptor Javier Cercas, tots dos professors en aquesta universitat. Molt de tant en tant també gaudeixen dels seus «warholians» quinze minuts de fama mediàtica alguns investigadors, com ara el grup que va concebre a la Politècnica els ja famosos robots futbolistes. Per tant, la UdG té una doble feina a fer: portar a terme una bona recerca en determinades línies prioritzades —justament per concentrar els sempre limitats recursos i fer-los més efectius—, però també donar-la a conèixer a una societat que encara no coneix exactament tot el potencial que pot desplegar aquesta universitat, en benefici de tots.

Xavier Castellón és periodista.